

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1940

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

FRANCIS BACON

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ

Θάταν προτιμότερο νά μὴν ἔχουμε καμμιὰ γνώμη γιὰ τὸ Θεό, παρά τέτοια, πού νάναί ἀνάξια του· γιατί τὸ ἕνα εἶναι ἀπιστία, τὸ ἄλλο εἶναι ἀσεβεία: κι' ἡ δεισιδαιμονία εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἡ μομφή κατὰ τῆς θεότητος. Ὁ Πλούταρχος εἶπε καλὰ σχετικῶς: Ἄσφαλῶς θά προτιμοῦσα πολὺ οἱ ἄνθρωποι νά ποῦν ὅτι δὲν ὑπῆρξε καθόλου Πλούταρχος, παρά νά ποῦν ὅτι ὑπῆρξε ἕνας Πλούταρχος, πού ἔτρωγε τὰ παιδιὰ του μόλις γεννιόντουσαν· ὅπως λένε οἱ ποιητὲς γιὰ τὸν Κρόνο. Κι' ὅσο ἡ μομφή εἶναι μεγαλύτερη γιὰ τὸ Θεό, τόσο ὁ κίνδυνος εἶναι μεγαλύτερος γιὰ τοὺς ἄνθρώπους. Ἡ ἀθεΐα ἀφίνει στὸν ἄνθρωπο τὸν κοινὸ νοῦ, τὴ φιλοσοφία, τὴ φυσικὴ εὐλάβεια, τοὺς νόμους, τὴν ὑπόληψη—πού ὅλα μποροῦν νάναί ὁδηγοὶ σὲ μιὰ ἐξωτερικὴ ἠθικὴ ἀρετή, κι' ὅταν λείπει ἡ θρησκεία—ἡ δεισιδαιμονία ὁμῶς τὰ ἐκθρονίζει ὅλα αὐτὰ καὶ θρονιάζει μιὰν ἀπόλυτη μοναρχία στὶς διάνοιες τῶν ἀνθρώπων· γι' αὐτὸ ἡ ἀθεΐα δὲν ἀναστατώνει ποτὲ τὰ κράτη· γιατί κάνει τοὺς ἄνθρώπους νάναί ἐπιφυλακτικοὶ στὸν ἑαυτὸ τους, ἀφοῦ δὲν ἀτενίζουν μακρύτερα· καὶ βλέπουμε ὅτι οἱ ἐποχὲς πού ἀποκλίνουν στὴν ἀθεΐα, ὅπως ἡ ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου, ἦσαν εἰρηνικὲς· ἡ δεισιδαιμονία, ὁμῶς, ὑπῆρξε ἡ σύγκριση πολλῶν κρατῶν καὶ φέρνει ἕνα καινούργιο *primus mobile* πού παρασέρνει ὅλες τὶς σφαῖρες τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ κύριος τῆς δεισιδαιμονίας εἶναι ὁ λαὸς καὶ σὲ κάθε δεισιδαιμονία φρόνιμοι ἀκολουθοῦν τοὺς ἀνόητους· καὶ ἀντίθετα μὲ τὴ φυσικὴ τάξη, προσαρμόζονται τὰ ἐπιχειρήματα στὴν πρακτικὴ. Στὴ Σύνοδο τοῦ Τρεντίνου ὅπου ἡ δοξασία τῶν σχολαστικῶν εἶχεν ἐπικρατήσει, μερικοὶ ἱεράρχες εἶπαν στοχαστικὰ «ὅτι οἱ σχολαστικοὶ ἔμοιαζαν τοὺς ἀστρονόμους, πού ἐφαντάζοντο ἐκκεντρικοὺς καὶ ἐπικύκλους

καὶ μηχανισμοὺς τροχιῶν γιὰ νά σώσουν τὰ φαινόμενα, μολονότι ἤξεραν ὅτι δὲν ὑπῆρχαν»· καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅτι οἱ σχολαστικοὶ εἶχαν ἐπινοήσει ἕνα σῶρὸ πολὺπλοκα καὶ λεπτολόγα ἀξιώματα καὶ θεωρήματα, γιὰ νά σώσουν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ αἰτίες τῆς δεισιδαιμονίας εἶναι: εὐάρεστες καὶ αἰσθησιακὲς τελετές καὶ λειτουργίαι· ἡ κατάχρηση τῆς ἐξωτερικῆς καὶ φαρισαϊκῆς εὐσεβείας· ἡ ὑπερβολικὴ εὐλάβεια στὶς παραδόσεις, πού κατ' ἀνάγκη βαραίνουν τὴν Ἐκκλησία· τὰ στρατηγήματα τῶν ἱεραρχῶν γιὰ τὶς φιλοδοξίες καὶ τὰ κέρδη τους· ἡ ὑπερβολικὴ εὐνοια στὶς ἀγαθὲς προθέσεις, πού ἀνοίγει τὴν πύλη στὶς ὄνειροπολήσεις καὶ στοὺς νεωτερισμοὺς· ἡ ἐπιδίωξη τῶν θείων μὲ τὴν ἀφομοίωσή τους μὲ τ' ἀνθρώπινα, πού κατ' ἀνάγκη προκαλεῖ μπερδεμα τῆς φαντασίας· καὶ τέλος, οἱ βάρβαροι καιροί, πρὸ πάντων ὅταν συνδυάζονται μὲ θεομηνίες καὶ καταστροφές.

Ἡ δεισιδαιμονία χωρὶς πέπλο εἶναι ἕνα δύσμορφο πρᾶγμα· γιατί ὅπως ὁ πῖθηκος γίνεται πρὸ δύσμορφος ἐπειδὴ ἀκριβῶς μοιάζει τόσο πολὺ μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι κι' ἡ δεισιδαιμονία γίνεται πρὸ δύσμορφη μὲ τὸ νά μοιάζει τῆς θρησκείας· κι' ὅπως ἕνα καλὸ κρέας ὅταν χαλάσει γεμίζει σκουλήκια, ἔτσι κι' οἱ σωστὲς μορφὲς κι' οἱ σωστοὶ κανόνες, ὅταν χαλάσουν, καταλήγουν σ' ἕνα σῶρὸ ἀνάξιας ἀσχολίας.

Ἐπάρχει δεισιδαιμονία στὴν ἀποφυγὴ τῆς δεισιδαιμονίας, ὅταν οἱ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι εἶναι προτιμότερο ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν προγενέστερη δεισιδαιμονία: γι' αὐτὸ πρέπει νά προσέχουμε νά μὴ ἀφαιρεῖται τὸ καλὸ μαζί μὲ τὸ κακό· κι' αὐτὸ γίνεται συνήθως ὅταν ὁ λαὸς εἶναι ὁ μεταρρυθμιστής.

ΟΡΓΗ

Τὸ νά ζητᾶ κανένας νά σβύση ὀλότελα τὸ θυμὸ του εἶναι καυχησιολογία τῶν στωϊκῶν. Ἐχουμε καλλίτερους χρησμούς:

«Θύμῳνε, ἀλλὰ μὴ ἀμαρτάνεις: ὁ ἥλιος ἄς μὴ βασιλέψῃ ἐπάνω στὸ θυμὸ σου». Ὁ θυμὸς πρέπει νά περιορίζεται· καὶ στὴ δύ-

ναμη και στη διάρκειά του. Θα πούμε πρώτα πώς μπορεί να μετριασθῆ και να ηρεμήσῃ ἡ φυσική κλίση και συνήθεια « να θυμώνουμε »· δεύτερο « πώς μπορούν να κατασταλούν τὰ ξεχωριστὰ ξεσπάσματα τοῦ θυμοῦ, ἢ τοῦλάχιστον να ἐμποδισθοῦν να κάνουν κακό »· τρίτο « πώς να προκαλεῖται ὁ θυμὸς ἢ να κατευνάζεται ὁ θυμὸς στοὺς ἄλλους ».

Γιὰ τὸ πρῶτο, ὁ μόνος τρόπος εἶναι να σκεφθοῦμε και ν' ἀναλογισθοῦμε καλά τις συνέπειες τοῦ θυμοῦ, πώς ταραάζουν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου· κι' ἡ καλλίτερη στιγμή γιὰ να τὸ κάνουμε αὐτό, εἶναι να ἐξετάσουμε τὸ θυμὸ, όταν περάσῃ ὀλότελα ἡ μανία του. Ὁ Σενέκας εἶπε ὠραία ὅτι « ὁ θυμὸς μοιάζει με ἐρεΐπια, πού τσακίζονται ἐπάνω σ' ὅ,τι πέφτουν ». Ἡ Γραφή μᾶς ἐξορκίζει « να εἴμαστε κύριοι τῶν ψυχῶν μας μ' ὑπομονή· ὁποῖος χάνει τὴν ὑπομονή του, δὲν εἶναι κύριος τῆς ψυχῆς του. Οἱ ἄνθρωποι δὲν πρέπει να γίνονται μέλισσες, πού *apipassque in vulnere roponunt* (ἀφίνουν τὴ ζωὴ τους στὴν πληγή).

Ὁ θυμὸς εἶναι ἀσφαλῶς ἓνα εἶδος προστυχιάς, καθὼς φαίνεται καλά ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ἐκείνων πού κυβερνᾶ: παιδιῶν, γυναικῶν, γέρων, ἀρρώστων. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει να προσέχουν να ἐκδηλώνουν τὸ θυμὸ τους μᾶλλον με περιφρόνηση, παρά με φόβο, ὥστε να φαίνονται ὅτι ἡ προσβολὴ δὲν τοὺς θίγει, κι' αὐτὸ εἶναι εὐκολο να γίνῃ, ἂν τὸ ἐπιβάλλουν ὡς νόμο στὸν ἑαυτὸ τους.

Γιὰ τὸ δεύτερο, οἱ αἰτίες και τὰ κίνητρα τῆς ὀργῆς εἶναι κυρίως τρία: πρῶτα, νᾶμαστε πολὺ εὐαίσθητοι στὸ πείραγμα, γιατί κανένας δὲ θυμώνει ἂν δὲν αισθανθῆ ὅτι πειράχθηκε και γι' αὐτὸ τὰ τρυφερά και ἀβρὰ πρόσωπα θυμώνουν κατ' ἀνάγκη συχνά, ταραάζονται ἀπὸ τόσα πράγματα, πού οἱ πιὸ ρωμαλέες φύσεις ἐλάχιστα τὰ νιώθουν· ἔπειτα να διακρίνουμε περιφρόνηση στὴν ἀδικία πού μᾶς ἔκαναν ὅταν ἐρμηνεύουμε τις συνθήκες τῆς! — γιατί ἡ περιφρόνηση εἶναι ἐκείνη πού ἐρεθίζει τὴν ὀργὴ τὸ ἴδιο ἢ και περισσότερο παρά τὸ πείραγμα· και γι' αὐτὸ ὅταν οἱ ἄνθρω-

ποι βλέπουν εὐκολα παντοῦ περιπτώσεις περιφρονησεως, ἀκονίζουν πολὺ τὴν ὀργή τους· τέλος, ἡ ἰδέα ὅτι πειράχθηκε ἡ ὑπόληψή μας πολλαπλασιάζει και ὀξύνει τὴν ὀργή, ὅποταν τὸ φάρμακο εἶναι νᾶχουμε, καθὼς συνείθιζε να λέγῃ ὁ Γκονσάλβο, « *telam honoris crassiorem* »: (χοντρότερο νῆμα τιμῆς). Σ' ὅλα, ὁμως, τὰ συγκρατήματα ὀργῆς, τὸ καλλίτερο φάρμακο εἶναι να κερδίζουμε καιρὸ και να κάνουμε τὸν ἑαυτὸ μας να πιστεῦῃ ὅτι δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἡ εὐκαιρία να ἐκδικηθοῦμε· ἀλλ' ὅτι προβλέπουμε καιρὸ γι' αὐτὴ· κι' ἔτσι να ἡσυχάζουμε στὸ μεταξύ και να ἐπιφυλασσόμαστε.

Γιὰ να συγκρατοῦμε τὴν ὀργὴ να μὴν κἀνῃ κακό, κι' ὅταν ἀκόμα μᾶς κυριέψῃ, εἶναι δύο πράγματα, πού πρέπει να τὰ προσέχουμε ξεχωριστά: τὸ ἓνα εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ πικρία τῶν λόγων, πρὸ πάντων ἂν εἶναι τσουχτερά και προσωπικά· γιατί « *communia maledicta* »: (τὰ γενικῆς φύσεως πειράγματα), δὲν κάνουν τόσο κακό· και να μὴν ἀποκαλύπτουμε μυστικά στὸ θυμὸ μας· γιατί ἔτσι γινόμεστε ἀκατάλληλοι γιὰ τὴν κοινωνία· και τὸ ἄλλο, να μὴ χαλοῦμε ὀριστικά μιὰ δουλειὰ σὲ παροξυσμὸ θυμοῦ· ἀλλ' ὀσηδήποτε πικρα κι' ἂν δείχνουμε, να μὴ κάνουμε τίποτε πού νᾶναι ἀνέκκλητο.

Τὸ ἀναμμα και τὸ σβῆσιμο τῆς ὀργῆς σ' ἓνα ἄλλον γίνεται κυρίως με τὸ διάλεγμα τῆς στιγμῆς, πού οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιὸ εὐερέθιστοι και πιὸ κακόκεφοι, γιὰ να τοὺς πειράξουμε· ἢ με τὸ μάζεμα (καθὼς δείχθηκε πάρα πάνω) κάθε τι πού μπορούμε να βροῦμε γιὰ να ἐπιδεινώσουμε τὴν περιφρόνηση· και τὰ δύο φάρμακα εἶναι τὰ ἀντίθετα: τὸ πρῶτο, να βρίσκουμε τὴν εὐθετη στιγμή γιὰ να πρωτοαναφέρουμε σ' ἓνα ἄνθρωπο μιὰ ὑπόθεση, πού θὰ μπορούσε να τὸν θυμώσῃ, γιατί ἡ πρώτη ἐντύπωση παίζει μεγάλο ρόλο· και τὸ ἄλλο εἶναι να ξεχωρίσουμε ὅσο μπορούμε τὴν ἐρμηνεία τοῦ πειράματος ἀπὸ τὴν ὑπόψια τῆς περιφρονησεως· ἀποδίδοντας τὸ πρᾶγμα σὲ παρεξήγηση, φόβο, πάθος ἢ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο.

Μεταφρ. Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

